

De bevolking nam jaar voor jaar af. Zij kan de weg niet te voet afleggen, zo zeer zijn hare krachten afgenomen. De rode koorts, die in het dorp heerste, scheen nu gelukkig af te nemen.

Hun omzet neemt af, maar hun handelsgeest vermindert niet. De bevolking is sterk verminderd. Zijn inkomen vermindert.

177. AFNEMER, AFDRAAIER.

Schietgeweer.

De afnemer is een geweer waarvan de loop gemakkelijk kan worden afgenomen, terwijl de kolf niet uiteengedraaid kan worden, zodat deze altijd in haar geheel blijft.

Bij de afdraaier kan ook de kolf uiteengedraaid worden.

Een afdraaier wordt in de jachtwet onder de verboden wapenen genoemd, een afnemer niet.

178. AFPLAGGEN, AFZODEN.

Vierkante lappen van de bovengrond afsteken.

Afplaggen wordt gezegd van heidegrond.

Afzoden wordt gezegd van een grasveld.

Een stuk heideveld laten afplaggen, om de plaggen als mest te gebruiken.

Een stuk weiland laten afzoden. Dat land is pas afgezood.

179. AFSCHRIJVEN, OVERSCHRIJVEN, NASCHRIJVEN.

Afschrijven wordt vooral gezegd van het vervaardigen van afschriften van geschreven of gedrukte stukken.

Overschrijven is nog eens schrijven, kopiëren, zowel van wat men zelf geschreven heeft als van wat men voor zichzelf of een ander afschrijft. Vandaar dikwijls bepaaldelijk : in het net schrijven.

Naschrijven is iets, wat de inhoud betreft, zonder eigen onderzoek uit een geschrift van iemand anders in zijn eigen werk overnemen.

Ik heb haar dat dichtstukje eens voorgelezen... zij vond het zo mooi, dat zij het moest afschrijven. Een codex, en zulke boeken zijn, eeuwen geleden, door mensen van dezelfde stempel afgeschreven. Ik zal u akten laten afschrijven.

Het is te laat, om de brief over te schrijven. Toen hij het werk voltooid had, liet hij het door een nette hand overschrijven.

Zij die deze beschuldigingen naschrijven en naspreken. (v. D. PALM) Dat zij (de hedendaagse historieschrijvers) de een de ander naschrijven, en allen teren op de rijkdom, door Wagenaar hun nagelaten.

180. AFSLAAN, AFHAKKEN, AFHOUDEN, AFKAPPEN.

Met kracht een deel van het geheel scheiden.

Afslaan is de meest algemene uitdrukking; het kan zowel met een scherp als met een bot werktuig geschieden.

Afhakken, afhouden en afkappen wordt alleen gezegd van het slaan met een scherp voorwerp, vooral met een bijl, een hakmes of een zwaard.

Afhakken veronderstelt een herhaald slaan; afhouden vereist meer krachtsinspanning en onderstelt dat slechts één slag nodig is; afkappen heeft meer betrekking op het afslaan van de uiteinden van een voorwerp, b. v. de takken van een boom.

De kop van een spijker afslaan. Het is alsof de beul reeds zijn bijl aan het wetten was, om u het hoofd af te slaan.

De dorre takken kunt gij afhakken en op het vuur smijten. Een boom bij de grond afhakken.

Iemand het hoofd van de romp afhouden. Een boom, die afgehouden wordt, heeft hoop dat hij weer uit zal botten.

Een dunne tak van een boom afkappen. Een hond de staart afkappen.

181. AFSLAAN, AFWEREN.

Een aanvallende vijand van zich afdrijven, noodzaken de aanval te staken en terug te trekken.

Afslaan is door zich vechtend te weer te stellen de aanval met geweld van wapenen noodzaken de aanval te staken.

Afweren duidt aan, dat men zich bepaalt tot zelfverdediging.

Meteen valt de vijand aan; hij wordt afgeslagen, maar hervat de aanval. 's Anderendaags werd de stad zo geweldig bestormd, dat de vijand op meer dan één plaats over de muren klom; doch overal werd hij met groot verlies afgeslagen.

Hoe konden twee mannen in de donkere nacht de dolksteken hunner onzichtbare vijanden afweren? Met deze schilden bedekten zich de soldaten de borst en het lichaam, en werden de slagen of steken hunner vijanden af.

182. AFSLIJTEN, VERSLIJTEN.

Door langdurig gebruik onbruikbaar worden.

Afsluiten is door veelvuldig of achteloos gebruik, door wrijving of schuring de buitenste delen geheel of gedeeltelijk verliezen; het bepaalt zich dus meer tot het uitwendige of tot een deel van het gehele voorwerp.

Verslijten bedoelt meer het allengs vergaan, verteren van het geheel, dat het onbruikbaar worden van het voorwerp ten gevolge heeft.

De zolen zijn van mijn schoenen afgesleten. Die jongen leunt altijd op zijn elleboog en heeft terstond de wol van zijn mouwen afgesleten. De scherpe kanten van de liniaal zijn er bijna geheel afgesleten.

Zijn kleren verslijten. Die jas zult gij niet verslijten. Die schoenen zijn gauw versleten.

183. AFSpraak, OVEREENKOMST.

Regeling, waarbij twee of meer personen zich onderling verbinden tot hetgeen vereist wordt voor de uitvoering van een gezamenlijk beraamd plan of de vervulling van een gemeenschappelijke wens.

Afspraak wordt altijd gebruikt voor een mondelinge regeling.

Overeenkomst laat de wijze van de regeling in het midden, maar wordt meestal gezegd van een regeling op schrift. Het is doorgaans ook deftiger dan afspraak.

Gij ziet, dat ik aan onze afspraak getrouw ben. Gij zijt met elkander tot een bepaalde afspraak gekomen; welke was die afspraak?

Ik zal de voorwaarden van deze overeenkomst vervullen. Met elkaar een overeenkomst aangaan. Bedrog levert een grond op tot vernietiging van de overeenkomst.

184. AFSTAND, VERTE, VERWIJDERING.

Ruimte tussen twee of meer plaatsen, waar personen of voorwerpen zich bevinden.

Afstand is de lengte van de denkbeeldige lijn, die tussen de ene plaats en de andere kan worden getrokken; het duidt aan dat voor-

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

